

7. Сидоренко М. Загальні і спеціальні наслідки недійсності угод // Право України. – 2012. – № 11. – С. 130–135.

8. Яворська О.С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України: Навчальний посібник./ О.С. Яворська - К.: Атіка, 2008. – 256 с.

Зайцева-Калаур І.В.

к. ю. н., доцент,

*доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнський національний університет*

ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Сучасні реалії, зумовлені, насамперед, воєнними діями, прискоренням діджиталізації, глобальна пандемія COVID-19, а також економічна криза поставили цифрові та наукові технології в центр глобальної уваги. При цьому, незаконне використання та реалізація прав інтелектуальної власності перетворились для сучасного суспільства в масштабну проблему, так як стан порушень у сфері інтелектуальної власності завдає чималих збитків їх правовласникам, становить загрозу в економічній сфері й підриває авторитет держави на міжнародній арені.

Угода між Україною та Європейським Союзом, є найбільш пріоритетним напрямом реформування внутрішньополітичних процесів, проте спектр наявних проблем об'єктивно посилює необхідність регулювання та модернізації захисту прав інтелектуальної власності України.

Право інтелектуальної власності України вирізняється розгалуженою системою законодавчого регулювання, так як Конституція України, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення та більше сотні спеціальних нормативних актів покликані захищати сферу інтелектуальної власності в нашій державі.

З огляду на те, що Україна обрала пріоритетний напрям стати повноправним учасником європейських інтеграційних процесів, важливу роль відводиться міжнародним угодам. Однією з ключових - є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, що передбачає запровадження мінімальних вимог до стандартів захисту прав інтелектуальної власності.

Важливу роль в процесі вдосконалення чинного національного законодавства у сфері охорони та захисту інтелектуальної власності, відіграє Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони, де в свою чергу, Україна зобов'язалась гарантувати рівень захисту прав інтелектуальної власності, а також забезпечити всі необхідні умови створення чи використання інноваційних та творчих продуктів на своїй території [1, с. 22].

Умовою ефективної імплементації Угоди про асоціацію, адаптації законодавства є встановлення та прийняття до уваги сукупності норм права ЄС, рішень Суду ЄС та норм законодавства держав-членів ЄС, що забезпечують функціонування відповідних інститутів охорони прав інтелектуальної власності.

На виконання зазначених вимог, за останні декілька років, законодавцем внесені ряд змін до законів, що регулюють охорону та захист прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності. Так, для прикладу, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» від 21.07.2020 р. покликане забезпечити виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції в частині узгодження положень чинного законодавства України щодо охорони прав на промислові зразки із правом Європейського Союзу. З набранням чинності закону передбачено додатковий критерій охороздатності у вигляді індивідуального характеру промислового зразка; додані положення про охорону незареєстрованого промислового зразка; передбачена можливість оскаржити свідоцтво не тільки у суді, а і у Апеляційній палаті. Перелік змін не є вичерпним.

Також, на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС одне з положень яких закріплює за роботодавцем майнові права на комп'ютерну програму, якщо вона створена найманим працівником на виконання своїх трудових обов'язків або відповідно до вказівок роботодавця, якщо інше не передбачено контрактом внесено зміни до чинного законодавства України [2]. Так, відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» ст. 440 ЦК України доповнено частиною третьою наступного змісту: майнові права на комп'ютерні програми та/або бази даних, створені у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник, який створив ці комп'ютерні програми та/або бази даних, якщо інше не встановлено договором.

Більше того, за останні декілька років, суттєво збільшено подачу міжнародних заявок на об'єкти промислової власності. Наприклад,

заступником Генерального директора Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) з питань винаходів та технологій, було здійснене дослідження, яким з'ясувалось, що Україна продемонструвала 30-відсоткове зростання кількості міжнародних заявок на об'єкти промислової власності й посідає 39-у сходинку у світі [3, с. 190].

З метою забезпечення інтеграції України у міжнародний та європейський інтелектуальний простір з врахуванням національних інтересів нашої країни заслуговує на увагу проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України на період 2020–2025 рр., представлений 16 грудня 2019 р. на парламентських слуханнях у Верховній Раді України. Однією з ключових ідей стратегії стало розуміння необхідності впровадження в державну політику комерціалізації інтелектуальної власності та її ефективного включення в національну економіку й розбудову інноваційної системи, що цілком узгоджується із зобов'язаннями, які взяла на себе Україна у зв'язку з ратифікацією Угоди про Асоціацію [1, с. 23-24].

Проте, не зважаючи на такі позитивні тенденції, рівень захисту прав інтелектуальної власності в нашій державі бажає кращого. Так Комітет освіти і науки Верховної Ради оприлюднив висновки міжнародних експертів про те, що Україна за рівнем захисту інтелектуальної власності посідає лише 114-е місце у світі [3, с. 190].

Згідно з річною доповіддю Єврокомісії щодо захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності у третіх країнах, Україна залишається країною другого пріоритету, так як наявні серйозні системні проблеми у сфері захисту та дотримання прав інтелектуальної власності, що спричиняє суттєву шкоду бізнесу Євросоюзу [4, с. 28].

Серед основних проблем, які гальмують процес побудови курсу на євроінтеграцію України в сфері інтелектуальної власності є: недосконалість законодавчої бази, зокрема пов'язаної із введенням та вартісною оцінкою об'єктів права інтелектуальної власності, неефективна експертна процедура дослідження відповідності поданих заявок на реєстрацію виключних майнових прав на промислові зразки, низький рівень правової освіченості суспільства, використання неліцензійного програмного забезпечення, відсутність належного захисту прав авторів з огляду на непрозорий механізм збору та розподілу авторських винагород через організації колективного управління, низький рівень фахової підготовки осіб, діяльність, яких пов'язана зі сферою інтелектуальної власності.

Так, одним із першочергових завдань - усунення термінологічних розбіжностей та удосконалення окремих положень Книги 4 та інших книг ЦК України шляхом внесення редакційних та окремих змістовних змін.

Важливе місце посідає проблема захисту об'єктів, зокрема авторського права в мережі Інтернет, де основним джерелом її виникнення та розвитку залишається питання анонімності користувача в віртуальному просторі. Вирішенням проблеми повинне стати спеціалізоване законодавче регулювання у державі, а також законодавець повинен підвищити рівень покарань за порушення у вказаній сфері залежно від рівня суспільної небезпеки. Втім, у даному аспекті, варто звернути увагу, на деякі позитивні законодавчі зміни, що передбачено Законом України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23.03.2017. Законом врегульовано не лише створення більш сприятливих умов для виробництва кінопродукції та розвитку галузі кінематографії, але і внесені вагомні зміни щодо регулювання сфери захисту авторських прав в цілому. Зокрема:

- визначено порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет (ст. 52¹ Закону України «Про авторське право і суміжні права»);

- встановлено зобов'язання постачальників послуг хостингу щодо забезпечення захисту авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет (ст. 52² Закону України «Про авторське право і суміжні права»);

- надано визначення термінам, які широко застосовуються користувачами мережі Інтернет, зокрема чітко визначено що таке веб-сайт та веб-сторінка, та хто являється їх власниками, визначено які об'єкти вважаються електронною інформацією і які дії вважаються камкордингом та кардшейрінгом;

- доповнено Кодекс України про адміністративні правопорушення статтями, де вперше передбачено відповідальність за порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет, а також відповідальність за наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет (ст. 164⁻¹⁷ і 164⁻¹⁸ КУпАП).

Хоча норми, запроваджені даним законом, протягом останніх п'яти років частково змінювалися, але в цілому умови і правила залишаються чинними і станом на сьогоднішній день.

З метою адаптації національного законодавства до законодавства ЄС, вважаємо за необхідне внести зміни до вітчизняного законодавства у сфері правового регулювання цифрового контенту. Для розширення авторського права на цифровий контент та можливості застосування статей 199-201 ЦК України до правовідносин цифрового контенту вважаємо за необхідне доповнити положення статті 177 Цивільного

кодексу шляхом включення цифрового контенту до перелік цивільних прав – нематеріальних активів.

У зв'язку з широким застосуванням в іноземних країнах ліцензій відкритого доступу до твору та актуальності введення цього інструменту у право України актуальним є передбачення у главі 75 ЦК можливості укладання правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності крім письмової також в електронній формі та порядку укладання публічного ліцензійного договору; вказане пропонується проектом Закону України «Про авторське право і суміжні права», оприлюдненим Мінекономіки України 10 березня 2020 р. [5, с.22].

Не менш важливим кроком на шляху до втілення стандартів, визначених Угодою про Асоціацію, є судова реформа. Важливо звернути увагу на той факт, що в Україні відсутній спеціалізований судовий орган, покликаний розглядати справи про правопорушення у сфері інтелектуальної власності. Так, у вересні 2017 р. розпочалася робота над створенням єдиного спеціалізованого судового органу – Вищого суду з питань інтелектуальної власності, проте повноцінна робота цього органу ще не розпочалась. Головна причина цьому – відсутність Вищої кваліфікаційної комісії суддів, яка внаслідок законодавчих змін не працює в Україні останні роки. У чинному законодавстві не визначено, за яких умов Вищий суд з питань інтелектуальної власності може розпочати роботу, як визначатиметься день початку роботи цього суду та Апеляційної палати. Немає і норм щодо перехідних положень стосовно розгляду судами відповідних справ [6, с. 59].

Таким чином, можна дійти висновку, що захист прав інтелектуальної власності України в контексті європейської інтеграції, перебуває на етапі активного реформування, так як має відповідати сучасним вимогам кращих європейських та світових практик.

Література:

1. Бойко І. Й. Тенденції розвитку права інтелектуальної власності України в контексті угоди про асоціацію. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 5 (40). С. 22-25. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i5.926>

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_0113.

3. Назаренко С. М., Майстро Д. С., Перерва П. Г. Сучасні проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні,*

європейські та міжнародні виміри : матеріали 6-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності, 27 вересня 2018 р. Київ : Інтерсервіс. 2018. С. 190-194.

4. Гришко І. Ю., Уткіна М. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 4 (33). С. 26-30. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/руув.v0i4.618>

5. Капіца Ю. М. Питання вдосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності в контексті адаптації до законодавства ЄС та практики застосування. *Шерешевські читання. Оновлення цивільного кодексу України: концептуальні засади* : матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (Одеса, 11 груд. 2020 р.) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2020. С. 21–23.

6. Лінник Н. В., Мороз І. М. Актуальні проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні в умовах впровадження судової реформи. *Актуальні питання сучасної науки та освіти (частина I): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 10-11 червня 2021 року*. Львів : Львівський науковий форум. 2021. С. 58-60.

Зигрій Ольга Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент

Дідушин Василина Віталіївна

студентка юридичного факультету ЗУНУ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Захист суб'єктивних прав як один із базових інститутів цивільного законодавства покликаний забезпечити динаміку цивільних відносин у тому форматі, який визначений для них договором та/або законом. На усіх етапах кодифікації цивільного законодавства цьому інституту зі сторони законодавця приділялася значна увага, оскільки кожен такий етап, будучи затребуваним розвитком особистих немайнових та майнових відносин, виводив на якісно новий рівень разом із регулятивною складовою і систему захисту суб'єктивних цивільних прав [1, с. 14].

Норми цього інституту підлягають застосуванню у випадку реальної загрози порушення або порушення суб'єктивного цивільного права і завдяки їм, при кожному можливому чи реальному прояві порушення права, існує можливість застосувати відповідний правовий інструментарій, що скеровуватиметься на припинення такого